

2021.012

Archeologienota Asse Witteramsdal

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

10-5-2022

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Asse Witteramsdal (provincie Vlaams-Brabant), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 14 988m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is onbebouwd. Het helt sterk af naar het zuidoosten. Het grenst in het zuidwesten aan Witteramsdal, en in het noordwesten aan een smal pad dat verbonden is met de Nieuwstraat. Dit pad slingert zich centraal in zuidoostelijke richting verder doorheen het plangebied. Het zuidwestelijke deel van het terrein is in gebruik als akker, in het noordwesten is een graszone aanwezig met daarin enkele bomen; de noordoostelijke strook van het terrein (ten noordoosten van het pad) is met bomen en struiken begroeid.

Asse heeft een belangrijk Keltisch, Romeins en middeleeuws verleden. Concrete informatie over het plangebied dateert echter pas van uit de 18de eeuw. Asse wordt weergegeven op de Villaretkaart uit 1745-1748. Het plangebied is ten zuiden van de kern gelegen, langsheen de Nieuwstraat. Langs deze straat is verspreide bebouwing aanwezig, mogelijk ook op het plangebied. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is meer detail te zien. Het stratenpatroon op en rond het plangebied is dan reeds aanwezig: het pad dat van noordwest naar zuidoost over het terrein loopt is op dat moment omzoomd met bomen; Witteramsdal is te zien, alsook de Nieuwstraat, zij het in een meer bochtig patroon als op heden. Langs beide straten is verspreide bebouwing aanwezig. Een aantal van deze gebouwen vallen binnen de westelijke helft van het plangebied. De rest van het terrein is in gebruik als landbouwgrond. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 wordt het pad op het terrein aangeduid als Chemin n° 72. In de uiterste noordwestelijke hoek van het plangebied is een gebouw (mogelijk 2 aan elkaar gebouwde huizen) te zien net ten zuidwesten van deze buurtweg. Iets ten zuiden ervan behoren ook nog 2 gebouwtjes (deels) tot het plangebied. De rest van het terrein is onbebouwd. De iets latere Popp- en Vandermaelenkaart tonen een gelijkaardig beeld, de Nieuwstraat ten westen van het plangebied werd rond midden 19de eeuw rechtgetrokken. Op de topografische kaarten van tweede helft 19de – eerste helft 20ste eeuw is het hellende karakter van het terrein duidelijk af te leiden van de vele hoogtelijnen. Grosso modo geven ze hetzelfde beeld als de oudere kaarten: wat verspreide bebouwing in het westelijke deel van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. Op de luchtfoto's, beschikbaar vanaf 1971, is te zien dat er in de periode 2000-2003 nog steeds bebouwing was in de uiterste noordwestelijke hoek van het plangebied. Deze wordt pas rond 2012 afgebroken. De foto van 1971 is niet heel duidelijk, maar het grootste deel van het terrein is vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. In de noordwestelijke hoek, nabij de bebouwing, zijn bomen te zien; het bomenbestand zal in de loop van de daaropvolgende decennia iets verminderen in deze zone, terwijl er langs de noordoostelijke rand bomen bijkomen.

Asse ontwikkelde zich centraal op de top van een noordwest-zuidoost georiënteerde rug, die ter hoogte van de dorpskern een lange dwarse uitloper in zuidwestelijke richting heeft. Het plangebied is gelegen op de oostelijke flank van deze dwarse rug. Beide ruggen worden op meerdere plaatsen

ingesneden door beekvalleien; nabij het plangebied zijn echter geen natuurlijke waterlopen aanwezig. De heuvelrug waarop het centrum als hoogste punt van de gemeente ligt, vormt de scheiding tussen het Denderbekken en het Zenne-Rupelbekken. Het is die strategisch belangrijke hoogteligging die bepalend zal zijn voor het ontstaan en de verdere evolutie van de gemeente als transitplaats op een belangrijk wegenknooppunt. Op het digitale hoogtemodel is de sterke helling die aanwezig is op het plangebied goed te zien: waar het maaiveld zich in het noordwesten nabij de Nieuwstraat op ca. +83,30m TAW bevindt, daalt dit in het zuidoosten naar ca. +74m TAW. Dit hellend karakter heeft als gevolg dat het terrein sterk aan erosie onderhevig is/was. Bodemkundig kunnen op het terrein hoofdzakelijk droge colluviale leembodems verwacht worden, en nattere leembodems in het lagere gelegen oostelijke deel.

Van het Romeinse en oudere (onder andere een oppidum uit de ijzertijd) verleden van Asse zijn reeds vele archeologische aanwijzingen gevonden, die zich vooral concentreren zo'n 750m à 1,25km ten westen en noordwesten van het plangebied. Maar ook dicht bij het plangebied zijn Romeinse en latere sites gekend. De Nieuwstraat gaat terug op de Romeinse weg van Asse naar Bavai. Iets ten noorden van het terrein wordt de middeleeuwse borchtsite gesitueerd, met ten noorden ervan de parochiekerk. Zeer relevant voor het plangebied is een recent boor- en proefsleuvenonderzoek dat aan de zuidzijde van Witteramsdal werd uitgevoerd. Het archeologisch booronderzoek bracht geen steentijd artefactensite aan het licht. Bij het proefsleuvenonderzoek werd het vlak aangelegd op 50 tot 80cm diepte. Op deze diepte werd een goed bewaard archeologisch vlak vastgesteld. Er werden 14 archeologisch relevante sporen waargenomen, maar 9 ervan behoorden tot een recenter hekwerk. De sporen bevatten na het couperen geen vondstmateriaal wat een onzekere datering geeft. Er werd geen verder onderzoek geadviseerd.

Op basis van bovenstaande gegevens kan aan het plangebied een gemiddelde archeologische verwachting worden toegekend. Deze verwachting betreft vooral sites met grondsporen, daterend uit het neolithicum, de metaaltijden, de Romeinse periode, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Hoewel er geen grootschalige bodemverstoringen gekend zijn op het terrein, kan de sterke erosiegraad gezorgd hebben voor aftopping van eventuele archeologische sporen. Het terrein heeft geen verhoogd potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites, hiervoor zijn de landschappelijke eigenschappen niet gunstig (geen natuurlijke waterbron in de omgeving, sterk erosiegevoelig).

Het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 16 bouwloten. Gezien het hellende karakter van het terrein, wordt het terrein plaatselijk genivelleerd (zowel ophoging als afgraving). Aansluitend op Witteramsdal in het zuiden wordt een nieuwe wegenis aangelegd die verder naar het noordoosten en noorden doorheen de verkaveling loopt. Het pad doorheen het terrein blijft behouden. Rond de woningen worden tuinen ingericht. De bestaande waardevolle bomen op het terrein blijven behouden en worden mee opgenomen in het nieuwe ontwerp; op perceel 268V (ten noordoosten van het pad) wordt geen enkele boom gekapt, hier gebeuren dus geen werken. In de oostelijke hoek van het terrein worden 2 wadi's aangelegd; ten behoeve hiervan worden bomen gerooid, maar nadien zoveel als mogelijk terug aangeplant. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het grootste deel van het terrein: het nivelleren en het bouwrijp maken van het terrein, de bodemingrepen voor de aanleg van de wegenis, de wadi's, de nutsleidingen en -voorzieningen, het optrekken van woningen, de aanleg van tuinen en verhardingen, enz. Ook het werfverkeer zal invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een gemiddelde archeologische verwachting voor sites met grondsporen. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken kunnen een impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed, dat zich reeds vanaf 50cm diepte kan manifesteren. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarvan het archeologisch belang in het verleden reeds werd aangetoond. Er dient dus verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning en het rooien van de bomen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

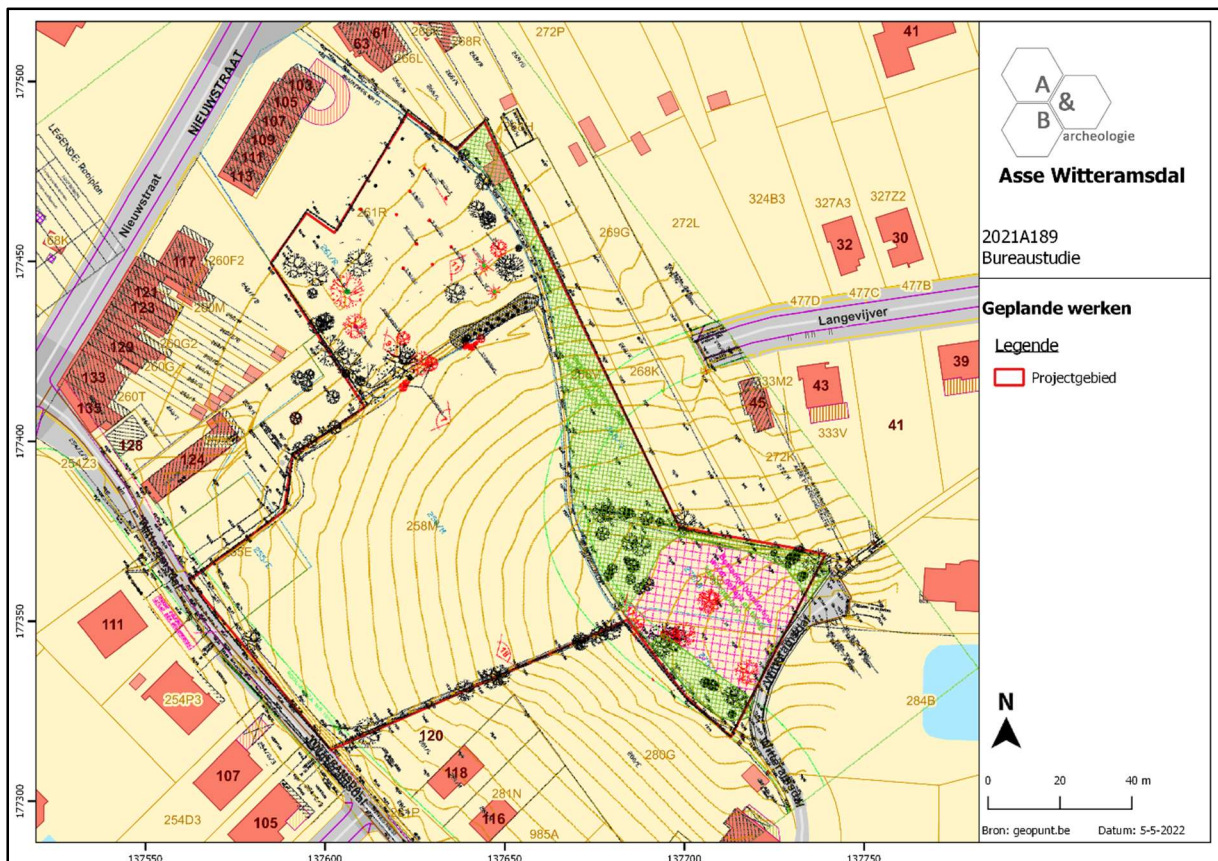
Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Asse, Witteramsdal

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 137493,38 en Y: 177309,79; X: 137808,16 en Y: 177495,44

Oppervlakte plangebied: 14 988m²

Kadastergegevens: Asse, afdeling 1, Sectie F, perceel 261R (partim), 258M (partim), 255E (partim), 268K, 268V, 275A, 275B

Het plangebied komt niet volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek; ten noorden van de buurtweg blijft een beboste zone van 2150m² onaangeroerd, daar gebeuren geen werken. De onderzoekszone wordt hierdoor beperkt tot 12 838m².

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied en het rooiplan op het kadasterplan, met in groen de zone waar geen bomen gerooid worden, deze zone wordt niet weerhouden voor verder vooronderzoek (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

3. Vraagstelling

Het doel van het verder vooronderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er sporen te vinden van de historische bebouwing die op de oude kaarten wordt aangeduid?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

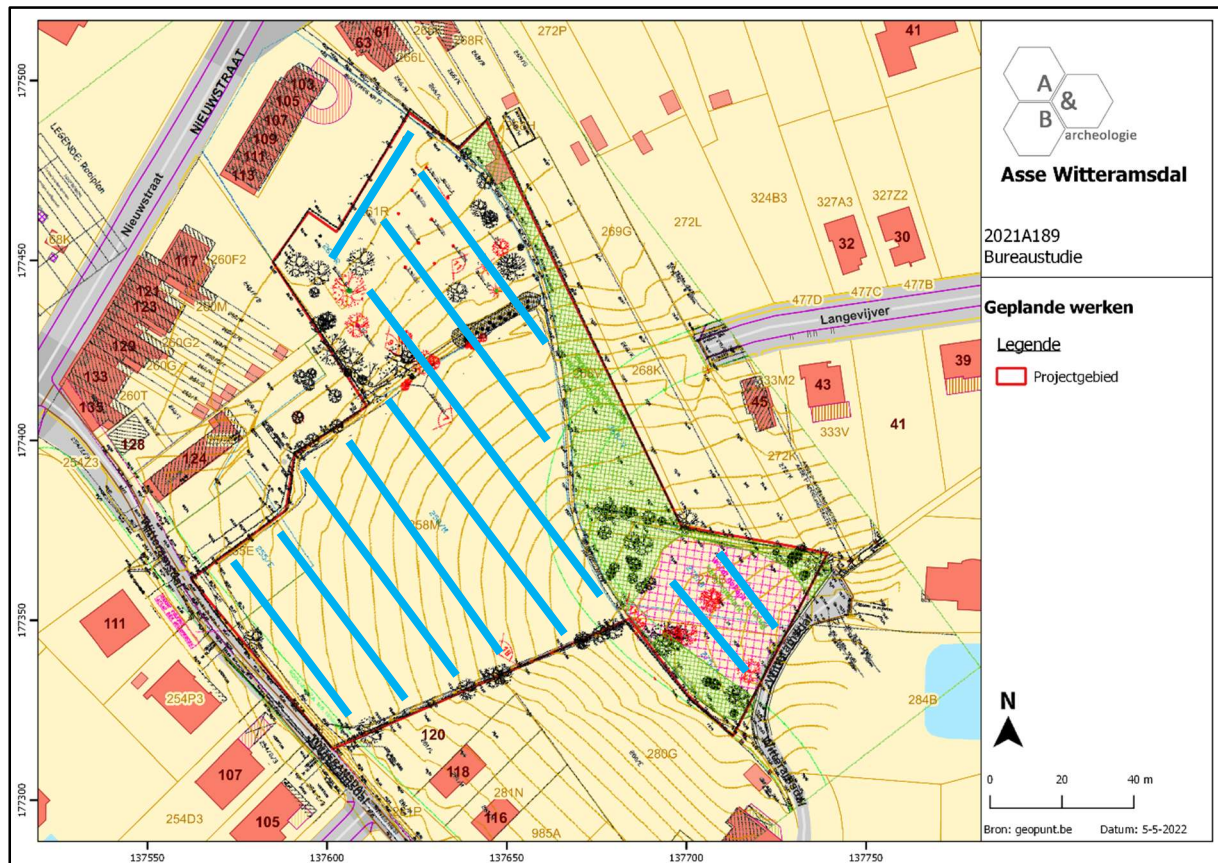
- Randvoorwaarden

- 1) Het proefsleuvenonderzoek kan pas starten nadat de te rooien bomen zijn gerooid en verwijderd van het terrein. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat het wortelgestel blijft zitten in de grond. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De ondergrondse structuren kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.
- 2) Er worden geen sleuven/kijkvensters aangelegd nabij de te behouden bomen. Minstens de zone van de projectie van de kruin op de bodem wordt niet geroerd.

- Proefsleuven

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn hoofdzakelijk noordwest-zuidoost georiënteerd, dwars op de helling. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen en om de aan- of afwezigheid van archeologische sporen te controleren. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10% (1284m²) van de onderzoekbare oppervlakte opgelegd door middel van sleuven en 2,5% (321m²), door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% (1605m²) onderzocht wordt. De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het rooiplan en de kadasterkaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op leemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.